

De theaterstrijd

Columns - 10 augustus 2017 - Auteur: Merlijn Schoonenboom

Even is het alsof er een gat midden in Berlijn is geslagen: de Volksbühne, een van de bekendste theaters van Duitsland, is deze zomer van zijn twee markante symbolen ontdaan. Weg is het enorme ijzeren wiel op het grasveldje, weg zijn de neonletters 'OST' boven op het dak. Het is de laatste daad van de scheidende intendant Frank Castorf.

In plaats daarvan hebben zijn aanhangers op de plaats van het wiel een rozenstruikje gepland. Een paar waxinelichtjes en een ster staan ernaast, precies zoals bij publieke rouw rond aanslagen de gewoonte is. Ook is er een A4-tje met een boze tekst geplaatst: 'De toekomst van de Volksbühne moet opnieuw onderhandeld worden'.

De ontmanteling van de twee symbolen - al schijnt het wiel na een jaar weer terug te kunnen komen - is het voorlopige einde van de heftigste strijd die de Berlijnse cultuurwereld de afgelopen jaren heeft gekend. In september begint hier de nieuwe intendant, de Belg Chris Dercon, voormalig directeur van de Tate Modern in Londen, ooit ook directeur van het museum Boijmans Van Beuningen.

Dercon volgt Castorf op, die hier meer dan een kwarteeuw de scepter zwaaide. Hij programmeerde in de Volksbühne veelal politiek theater, liefst rauw, moeilijk verteerbaar en urenlang achter elkaar. Hoewel vooral baanbrekend in de jaren negentig, presenteert Castorf zich ook na 25 jaar staatsdienst nog graag als rebel tegen

het establishment.

De strijd begon twee jaar geleden, kort nadat er in Amsterdam nog een festival aan de Volksbühne was gewijd. Voor Nederlandse begrippen - ik kon hem dankzij een bevriende Volksbühne-acteur van dichtbij meemaken - was het een tijdlang zelfs een mooie strijd. Want om subsidiegeld, zoals dat in Nederlandse kunstkringen gebruikelijk is, ging het niet. Sterker: de Volksbühne heeft bij de intendanten-wissel bovenop het toch al flinke budget van zestien miljoen euro per jaar nog eens vijf miljoen gekregen.

Het leek dus vooral om de inhoud te gaan. De nieuwe cultuurwethouder Tim Renner (SPD) had namelijk bedacht dat de directeur van het bekendste Europese kunstmuseum best wel eens geschikt zou kunnen zijn voor het bekendste Berlijnse theater. Hij wilde de hoofdstedelijke cultuurwereld internationaler maken, passender bij de nieuwe toeristische aantrekkingskracht van de stad, waarbij 'cultuur' een cruciale rol speelt - en Castorf had de pensioengerechtigde leeftijd toch al ruim bereikt.

Vanaf dat moment barstte de verontwaardiging los. De Dercon-tegenstanders, het luidst te horen, zagen in de Belg de verpersoonlijking van een geglobaliseerde cultuur-jetset, die voorstellingen wil laten invliegen zonder rekening te houden met de typische Berlijnse theatertraditie. De meeste Duitse kranten volgden hen hierbij, overigens zonder echt te weten wat voor man ze nu precies voor zich hadden: ze beschreven de persconferenties van Dercon met afgrijzen, zijn woorden als leeg geneuzel, zijn flamboyante uitstraling als een teken van populistische glamour uit Londen.

Maar op zijn laatst sinds Castorfs ijver het wiel te verwijderen is toch een wrange nasmaak bij dit heroïsche beeld ontstaan. Ineens lijkt de strijd van het Castorf-kamp helemaal niet meer alleen om de inhoud te gaan. Het verwijderen van de symbolen voelt ook als het te hard dichtslaan van een deur door een puber, als een koppig vasthouden aan het eigen gelijk - en aan de eigen posities.

Misschien dat daarom deze week weer een nieuwe activistische leus voor de Volksbühne is opgehangen, maar nu een olijke. Boven het grasveldje hangen nu zilveren ballonnen in de vorm van letters. Er staat: 'Time heals all wounds'; de tijd heelt alle wonden. De boodschap past bij de stemming die óók in de Berlijnse cultuurwereld te horen is: men moet niet te krampachtig vasthouden aan het verleden, maar eerst maar even rustig afwachten wat er gebeurt.

Mooi natuurlijk. Alleen: het grootste probleem wordt er niet mee opgelost: de bovenmatige invloed van één politiek plannetje op de cultuur. Want Dercon had zijn programmering in feite in iedere grote hal van Berlijn kunnen doen. En als hij faalt, had een andere ster daar kunnen proberen de door Renner gewenste 'internationale uitstraling' te vestigen. De Volksbühne-traditie bestond daarentegen alleen in de Volksbühne - en als die weg is, is die ook echt weg.

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/22294/de-theaterstrijd>